অধ্যায় ১৪ ঃ জনসংখ্যা শিক্ষা আৰু শিক্ষকৰ ভূমিকা

অধ্যায় গাঁথনি

১৪.১ উদ্দেশ্য
১৪.২ পৰিচয়
১৪.৩ জনসংখ্যা শিক্ষাত শিক্ষকৰ ভূমিকা
১৪.৪ জনসংখ্যা শিক্ষা উন্নতকৰণৰ ক্ষেত্ত শিক্ষকৰ দায়িত্ব আৰু কর্তব্য
১৪.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
১৪.৬ অধিক জানিবলৈ
১৪.৭ অগ্রগতিৰ খতিয়ান
১৪.৮ আৰ্হি প্রশ্ন

১৪.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি -

- জনসংখ্যা শিক্ষাৰ ক্ষেত্রত শিক্ষকৰ ভূমিকা সম্পর্কে বর্ণনা কৰিব পাৰিব আৰু
- জনসংখ্যা শিক্ষা প্রদানৰ ক্ষেত্রত শিক্ষকৰ দায়িত্ব আৰু কর্তব্য সম্পর্কে ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব।

১৪.২ পৰিচয়

জনসংখ্যা শিক্ষা হৈছে বর্তমান সময়ত অতি গুৰুত্বপূর্ণ কার্যসূচী, যাৰ প্রয়োগ সমগ্র পৃথিৱীৰ বাবে প্রয়োজনীয়। যিকোনো শৈক্ষিক কার্য আৰু ইয়াৰ ফলপ্রসু প্রয়োগ প্রধানকৈ শিক্ষকৰ ওপৰত নির্ভৰশীল। শিক্ষকগৰাকী হৈছে সামাজিক পৰিৱর্তনৰ গুৰুত্বপূর্ণ দূত। তেওঁ হৈছে এখন দেশৰ ভাগ্য নির্মাতা। শিক্ষক হৈছে সমাজক পোহৰ বিলাওঁতা। এখন দেশৰ ভৱিষ্যত শিক্ষকৰ ওপৰত নির্ভৰশীল, তেওঁ কিদৰে অন্ধকাৰ আঁতৰাই জ্ঞানৰ পোহৰেৰে সমাজখনক আগুৱাই লৈযায়। জনসংখ্যাৰ দ্রুত বৃদ্ধিৰ ক্ষেত্রত তেওঁ এক প্রভাৱশালী ভূমিকা গ্রহণ কৰিব পাৰে আৰু জনসাধাৰণক অভিৰোচিত কৰি এনে জলন্ত সমস্যাৰ সমাধান কৰিব পাৰে। শিক্ষকে সমাজৰ সকলো শ্রেণী লোকৰ মাজত জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ পৰিণাম সম্পর্কে সজাগতা আনিব পাৰে। ছাত্র-ছাত্রীসকলক এই দিশত অনুপ্রাণিত কৰি জনসংখ্যাৰ গতিশীলতা, জনসংখ্যাৰ প্রতিবন্ধকতা আৰু ভৱিষ্যতে জনসংখ্যা বিস্ফোৰণত যুৱক-যুৱতীৰ ভূমিকা সম্পর্কে অবগত কৰি তুলিব পাৰে। তেওঁ সৰু পৰিয়ালৰ গুৰুত্ব সম্পর্কে ছাত্র-ছাত্রীক শিকাব পাৰে। তেওঁ সমাজৰ জনসাধাৰণক জনসংখ্যা নিয়ন্ত্রণ বিষয়ক বিভিন্ন কার্যসূচীসমূহত অংশগ্রহণৰ বাবে অনুপ্রাণিত কৰি তুলিব পাৰে। এনেদৰে এই অধ্যায়টিত আমি সমাজৰ জনসংখ্যা শিক্ষা কার্যসূচী সফল প্রয়োগৰ ক্ষেত্রত শিক্ষকৰ ভূমিকা সম্পর্কে আলোচনা কৰিম।

১৪.৩ জনসংখ্যা শিক্ষাত শিক্ষকৰ ভূমিকা

শিক্ষক এগৰাকীয়ে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক শিক্ষা দিয়াৰ লগতে ৰাষ্ট্ৰ গঢ়াতো গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে। তেওঁ হৈছে সম্প্ৰদায়ৰ নেতা। ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা নীতিত (১৯৮৬) সবলতাৰে কোৱা হৈছে— 'কোনো মানুহৰে স্থান শিক্ষকতকৈ ওপৰত নহয়' (No people can rise above the level of its teacher) শিক্ষকসকল হৈছে জাতি গঢ়োতা। গাঁও অঞ্চলত শিক্ষকসকলক নেতা হিচাবে গণ্য কৰা হয়। সেইবাবে তেওঁলোকে জনসাধাৰণক সৰু পৰিয়ালৰ ধাৰণা আৰু জনসংখ্যাৰ বৃদ্ধিৰ হাৰ হ্ৰাস কৰিবৰ বাবে ল'ব লগা পদ্ধতিবোৰ ব্যৱহাৰৰ বাবে অভিৰোচিত কৰি তুলিব পাৰে।

জনসংখ্যা শিক্ষা হৈছে এটা নতুন দিশ। ই ৰুচি-অভিৰুচি, মনোভাৱ, বিশেষ জ্ঞান আৰু তথ্যক অন্তৰ্ভুক্ত কৰি লয়। সমাজৰ ভালৰ বাবে শিক্ষকসকলে সাধাৰণ মানুহক সৰু পৰিয়ালৰ নীতি গ্ৰহণৰ ক্ষেত্ৰত সন্মত কৰিব পাৰে। জনসংখ্যা শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত শিক্ষকৰ ভূমিকাৰ বিষয়ে তলত দাঙি ধৰা হ'ল—

- শিক্ষক হৈছে দেশ এখনৰ মেৰুদণ্ড স্বৰূপ। তেওঁ আমাৰ সমাজৰ পৰা অন্ধবিশ্বাস, ভুল মতবাদ, কু-সংস্কাৰ দূৰ কৰিব পাৰে। শিক্ষক-অভিভাৱকৰ সন্মিলনত শিক্ষকে সৰু পৰিয়ালৰ উপকাৰিতা, পৰিয়ালৰ উপযুক্ত স্বাস্থ্য, দ্ৰুতহাৰৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ কুফল, জন্ম নিয়ন্ত্ৰণৰ বিভিন্ন কৌশলসমূহ, পুষ্টি আৰু প্ৰাপ্ত বয়স্ক শিক্ষাৰ বিষয়ে আভাষ দিব পাৰে। শিক্ষকে অভিভাৱকসকলৰ জৰিয়তে নিজৰ অঞ্চলত জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ হাৰৰ বিষয়ে বুজ ল'বলৈ কিছুমান কাৰ্যসূচী হাতত ল'ব পাৰে।
- সাধাৰণতে জনসংখ্যা শিক্ষাৰ প্ৰকৃতি হৈছে একাধিক শাখাযুক্ত, ইয়াৰ জৰিয়তে মূল্যবোধ, সামাজিকভাৱে গৃহীত মনোভাব আৰু জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ উপযুক্ত অভ্যাসবোৰত আমি উপযুক্তভাৱে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিব পাৰো। এগৰাকী শিক্ষকে উপযুক্ত মূল্য ব্যৱস্থাৰ বিকাশ, সামাজিকভাৱে গৃহীত মনোভাব, ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মাজত দ্ৰুত জনসংখ্যা বৃদ্ধি আৰু ইয়াৰ সমাধানৰ দিশ গ্ৰহণ কৰাত উপযুক্ত ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিব পাৰে।
- শিক্ষক হিচাবে তেওঁ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক জনসংখ্যা শিক্ষা যে যৌন শিক্ষা বা পৰিয়াল পৰিকল্পনা নহয় সেই বিষয়ে বুজাই দিব পাৰে। জনসংখ্যা শিক্ষা হৈছে সামাজিক দায়বদ্ধতাৰ কাৰ্যসূচী। আমাৰ ব্যক্তিগত সিদ্ধান্তসমূহে প্ৰত্যেকৰে জীৱনৰ গুণগত মানদণ্ড বজাই ৰখাত সহায় কৰে।
- শিক্ষকসকলে ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু সম্প্ৰদায়ৰ সহায়ত জনসংখ্যাৰ সৈতে জড়িত দিশবোৰ আৰু সঠিক দিশত তেওঁলোকৰ মনোভাবৰ মাজেৰে আগবঢ়াই নিব পাৰে।
- স্কুলৰ পৰিৱেশত শিক্ষকে বিভিন্ন চৰকাৰী আৰু বেচৰকাৰী কাৰ্যসূচী অনুষ্ঠিত কৰি ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মাজত জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ বিষয়ে সচেতনতা সৃষ্টি কৰিব পাৰে।
- শিক্ষকে অশিক্ষিত অভিভাৱকসকল আৰু তেওঁলোকৰ পৰিয়ালৰ পৰিৱেশৰ সৈতে

সম্পৰ্ক ৰাখিব লাগে। তেওঁ দুখীয়া অশিক্ষিত অভিভাৱকসকলক জনসংখ্যা নিয়ন্ত্রণ বা সৰু পৰিয়ালৰ ধাৰণা দিব পাৰে, যাৰ জৰিয়তে তেওঁলোকৰ ভৱিষ্যত সুৰক্ষিত হোৱাৰ লগতে উন্নত জীৱন ধাৰণ কৰিব পাৰে।

- শিক্ষকে সমাজৰ লোকক জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ সমস্যাৰ বিষয়ে অৱগত কৰিব পাৰে।

চিন্তা চৰ্চা কৰক- ১৪.১

আপোনাৰ নিজৰ অঞ্চলৰ ঠাইলৈ পৰিয়ালৰ সদস্যৰ সংখ্যা, তেওঁলোকৰ শিক্ষাগত অৰ্হতা, অৰ্থনৈতিক অৱস্থা আৰু তেওঁলোকৰ জীৱন ধাৰণৰ মানদণ্ড বিষয়ে তথ্য সংগ্রহ কৰক।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ জনসংখ্যা শিক্ষাত শিক্ষকৰ ভূমিকা ব্যাখ্যা কৰক।

.....

.....

১৪.৪ জনসংখ্যা শিক্ষা উন্নতকৰণৰ ক্ষেত্রত শিক্ষকৰ দায়িত্ব আৰু কর্তব্যসমূহ

ছাত্র-ছাত্রীৰ মাজত জনসংখ্যাৰ সমস্যাৰ বিষয়ে সচেতনতা অনা আৰু উপযুক্ত মনোভাৱৰ সৃষ্টি কৰাৰ ক্ষেত্রত শিক্ষকে গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা গ্রহণ কৰিব লাগে। সেইবাবে শিক্ষকসকলে সমাজৰ প্রতি তেওঁলোকৰ দায়িত্ব আৰু কর্তব্য সম্পর্কে সচেতন হ'ব লাগে।

- শিক্ষক এগৰাকীয়ে নিজ অঞ্চলৰ জনসংখ্যাৰ সমস্যাৰ প্রতি সচেতন হ'ব লাগে।
- শিক্ষকে জনসংখ্যা নিয়ন্ত্রণ, HIV ৰ সম্পর্কে সজাগতা আদিৰ বিষয়ে কার্যসূচী অনুষ্ঠিত তথা অংশগ্রহণ কৰিব লাগে।
- শিক্ষকে জনসংখ্যা বিস্ফোৰণৰ কুফলসমূহ, সৰু পৰিয়ালৰ গুৰুত্ব, মানুহৰ মৌলিক প্রয়োজনসমূহ, সু-স্বাস্থ্য আদিৰ বিষয়ে ছাত্র-ছাত্রীক সজাগ কৰিব লাগে।
- শ্রেণীকোঠাৰ পৰিৱেশত, তেওঁ দৃশ্য শ্রাব্য সজুলিৰ মাধ্যমত ছাত্র-ছাত্রীক জনসংখ্যা শিক্ষা দিব পাৰে।
- পৰিয়ালৰ আকাৰত প্রভাৱ পেলোৱা মূল্যবোধ আৰু বিশ্বাসৰ প্রতি ছাত্র-ছাত্রীৰ মাজত সজাগতা সৃষ্টি কৰিব পাৰে।
- জনসংখ্যা বিস্ফোৰণৰ সাম্ভাব্য সমস্যাসমূহ যেনে- দেশৰ অর্থনৈতিক বিকাশ, শিক্ষাৰ

সমস্যা, খাদ্যৰ নাটনি, জীৱনৰ গুণমান, নিয়োগৰ সমস্যা আদিৰ বিষয়ে সজাগতা আনিব লাগিব।

- শিক্ষকে জনসংখ্যাৰ গতিশীলতা, পৰিয়ালৰ আকাৰ মানুহৰ মৌলিক প্ৰয়োজন আৰু প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ পৰ্যাপ্ততা আদিৰ ওপৰত জৰীপকৰণ কৰিব পাৰে।
- শিক্ষকে অভিভাৱকসকলক শিক্ষানুষ্ঠানৰ বিভিন্ন উৎসৱ যেনে মানৱ অধিকাৰ দিৱস, পৰিৱেশ দিৱস, HIV / AIDS নিয়ন্ত্ৰণ কাৰ্যসূচী ইত্যাদি নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব লাগে। তেওঁ সমাজৰ সৈতে নিবিড় সম্পৰ্ক ৰাখিব লাগে।

শিক্ষাৰ বিভিন্ন স্তৰত, সহপাঠ্যক্ৰম কাৰ্যসূচী আৰু বিভিন্ন বিষয়ৰ দ্বাৰা জনসংখ্যা শিক্ষা দিব লাগে। জনসংখ্যাৰ বিভিন্ন তথ্য কিছুমান বিষয়ত যেনে— ভূগোল, বুৰঞ্জী, সাহিত্য, পৌৰ বিজ্ঞান আদিত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব পাৰি। জনসংখ্যা শিক্ষা দিবৰ বাবে সহ পাঠ্যক্ৰম কাৰ্যসূচীসমূহ, জৰীপকৰণ, নাট, আলোচনা আৰু আলোচনা চক্ৰ, কৰ্মশালা, শিক্ষামূলক ভ্ৰমণ, চিনেমা, মেপ প্ৰদৰ্শন, চাৰ্ট, পেপাৰ অংশ ইত্যাদিবোৰৰ ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰি।

জনসংখ্যা শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত শিক্ষকসকলক প্ৰশিক্ষণ দিব লাগে, যিহেতু জনসংখ্যা শিক্ষা হৈছে সমাজৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশ। শিক্ষকে সদায় জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ গতিশীলতা, ইয়াৰ কাৰণসমূহ আৰু ইয়াৰ পৰিণাম সম্পৰ্কে সম্পূৰ্ণৰূপে সজাগ হ'ব লাগে। তেওঁ সাধাৰণ জীৱনৰ উদাহৰণ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ আগত দাঙি ধৰি জনসংখ্যা শিক্ষাৰ জ্ঞান দিব লাগে।

চিন্তা চৰ্চা কৰক- ১৪.২

আপোনাৰ সহপাঠীৰ সহযোগত নিজ অঞ্চলত জনসংখ্যা শিক্ষাৰ সমস্যা সম্পৰ্কত 'বাটৰ নাট' অনুষ্ঠিত কৰক আৰু সেই অঞ্চলত ইয়াৰ প্ৰভাৱ সম্পৰ্কে বুজ লওঁক।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ জনসংখ্যা শিক্ষা প্ৰদানৰ ক্ষেত্ৰত শিক্ষকৰ দায়িত্ব আৰু কৰ্তব্যসমূহ লিখক।

.....

.....

১৪.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- শিক্ষকে সমাজৰ সকলো শ্রেণীৰ লোকৰ মাজত জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ পৰিনাম সম্পর্কে সজাগতা সৃষ্টি কৰিব পাৰে। তেওঁ ছাত্র-ছাত্রীক জনসংখ্যাৰ গতিশীলতা, জনসংখ্যাৰ প্রতিবন্ধকতা আৰু জনসংখ্যা বিস্ফোৰণত যুৱক-যুৱতীৰ ভূমিকা সম্পর্কে অনুপ্রাণিত কৰিব পাৰে।
- জনসংখ্যা শিক্ষা হৈছে নতুন বিষয়। ই ৰুচি, অভিৰুচি, মনোভাৱ, বিশেষ জ্ঞান আৰু তথ্য অন্তর্ভুক্ত কৰে। সমাজৰ ভালৰ বাবে শিক্ষকসকলে সাধাৰণ মানুহক সৰু পৰিয়াল নীতি গ্রহণৰ বাবে সন্মত কৰিব পাৰে।
- শিক্ষক হিচাবে তেওঁ ছাত্র-ছাত্রীক জনসংখ্যা শিক্ষা যে যৌন শিক্ষা বা পৰিয়াল পৰিকল্পনা নহয় সেই বিষয়ে বুজাই দিব পাৰে। জনসংখ্যা শিক্ষা হৈছে সামাজিক দায়বদ্ধতাৰ কার্যসূচী। আমাৰ ব্যক্তিগত সিদ্ধান্তসমূহে প্রত্যেকৰে জীৱনৰ গুণগত মানদণ্ড বজাই ৰখাত সহায় কৰে।
- স্কুলৰ পৰিৱেশত শিক্ষকে বিভিন্ন চৰকাৰী আৰু বেচৰকাৰী কার্যসূচী অনুষ্ঠিত কৰি ছাত্র-ছাত্রীৰ মাজত জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ বিষয়ে সচেতনতা সৃষ্টি কৰিব পাৰে।
- শিক্ষকে জনসংখ্যা বিস্ফোৰণৰ কুফলসমূহ, সৰু পৰিয়ালৰ গুৰুত্ব, মানুহৰ মৌলিক প্রয়োজনসমূহ, সু-স্বাস্থ্য আদিৰ বিষয়ে ছাত্র-ছাত্রীক সজাগ কৰিব লাগে।
- শিক্ষকে অভিভাৱকসকলক শিক্ষানুষ্ঠানৰ বিভিন্ন উৎসৱ যেনে— মানৱ অধিকাৰ দিৱস, পৰিৱেশ দিৱস, HIV / AIDS নিয়ন্ত্রণ কার্যসূচী ইত্যাদিত নিয়ন্ত্রণ কৰিব লাগে। তেওঁ সমাজৰ সৈতে নিবিড় সম্পর্ক ৰাখিব লাগে।

  শিক্ষাৰ বিভিন্ন স্তৰত সহপাঠ্যক্রম কার্যসূচী আৰু বিভিন্ন বিষয়ৰ দ্বাৰা জনসংখ্যা শিক্ষা দিব লাগে। জনসংখ্যাৰ বিভিন্ন তথ্য কিছুমান বিষয়ত যেনে— ভূগোল, বুৰঞ্জী, পৌৰ বিজ্ঞান, সাহিত্য আদিত অন্তর্ভুক্ত কৰিব পাৰি। জনসংখ্যা শিক্ষা দিবৰ বাবে সহ-পাঠ্যক্রম কার্যসূচীসমূহ, জৰীপকৰণ, নাট, আলোচনা আৰু আলোচনা চক্র, কর্মশালা, শিক্ষামূলক ভ্রমণ, চিনেমা, মেপ প্রদর্শন, চার্ট, পেপাৰ অংশ ইত্যাদিবোৰৰ ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰি।

১৪.৬ অধিক জানিবলৈ

1) V. Krishnamacharyulu, School Management and System of Education, Neelkamal Publication Pvt. Ltd.

2) S.K. Nanda, Population Education, DOABA HOUSE, Delhi.

১৪.৭ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ শিক্ষক হৈছে এখন দেশৰ মেৰুদণ্ড স্বৰূপ। তেওঁ আমাৰ সমাজৰ পৰা অন্ধবিশ্বাস, ভুল মতবাদ, কু-সংস্কাৰ আদি দূৰ কৰিব পাৰে। শিক্ষক-অভিভাৱক সম্মিলনত শিক্ষকে সৰু পৰিয়ালৰ উপকাৰিতা, পৰিয়ালৰ উপযুক্ত স্বাস্থ্য, দ্ৰুতহাৰৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ কুফল, জন্ম নিয়ন্ত্ৰণৰ বিভিন্ন কৌশলসমূহ, পুষ্টি আৰু প্ৰাপ্ত বয়স্ক শিক্ষাৰ কথাৰ আভাষ দিব পাৰে। শিক্ষকে অভিভাৱকসকলৰ জৰিয়তে নিজ অঞ্চলত জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ হাৰৰ বিষয়ে বুজ ল'বলৈ কিছুমান কাৰ্যসূচী হাতত ল'ব পাৰে।

- সাধাৰণতে, জনসংখ্যা শিক্ষাৰ প্ৰকৃতি হৈছে একাধিক শাখাযুক্ত। ইয়াৰ জৰিয়তে মূল্যবোধ, সামাজিকভাৱে স্বীকৃত মনোভাব আৰু জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ উপযুক্ত আভাসবোৰত আমি উপযুক্তভাৱে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিব পাৰো। এগৰাকী শিক্ষকে উপযুক্ত মূল্য ব্যৱস্থাৰ বিকাশ, সামাজিকভাৱে গৃহীত মনোভাৱ, ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মাজত দ্ৰুত জনসংখ্যা বৃদ্ধি আৰু ইয়াৰ সমাধানৰ দিশ গ্ৰহণ কৰাত উপযুক্ত ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিব পাৰে।
- সাধাৰণতে, জনসংখ্যা শিক্ষাৰ প্ৰকৃতি হৈছে একাধিক শাখাযুক্ত। ইয়াৰ জৰিয়তে মূল্যবোধ, সামাজিকভাৱে স্বীকৃত মনোভাৱ আৰু জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ উপযুক্ত আভাসবোৰত আমি উপযুক্তভাৱে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিব পাৰো। এগৰাকী শিক্ষকে উপযুক্ত মূল্য ব্যৱস্থাৰ বিকাশ, সামাজিকভাৱে গৃহীত মনোভাৱ, ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মাজত দ্ৰুত জনসংখ্যা বৃদ্ধি আৰু ইয়াৰ সমাধানৰ দিশ গ্ৰহণ কৰাত উপযুক্ত ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিব পাৰে।
- শিক্ষক হিচাবে তেওঁ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক জনসংখ্যা শিক্ষা যে যৌন শিক্ষা বা পৰিয়াল পৰিকল্পনা নহয়, সেই বিষয়ে বুজাই দিব পাৰে। জনসংখ্যা শিক্ষা হৈছে সামাজিক

দায়বদ্ধতাৰ কার্যসূচী। আমাৰ ব্যক্তিগত সিদ্ধান্তসমূহে প্রত্যেকৰে জীৱনৰ গুণগত মানদণ্ড বজাই ৰখাত সহায় কৰে।

- শিক্ষকসকলে ছাত্র-ছাত্রী আৰু সম্প্রদায়ৰ সহায়ত জনসংখ্যাৰ সৈতে জড়িত দিশবোৰ আৰু সঠিক দিশত তেওঁলোকৰ মনোভাৱ পৰিৱর্তনৰ মাজেৰে আগবঢ়াই নিব পাৰে।
- স্কুলৰ পৰিৱেশত শিক্ষকে বিভিন্ন চৰকাৰী আৰু বেচৰকাৰী কার্যসূচী অনুষ্ঠিত কৰি ছাত্র-ছাত্রীৰ মাজত জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ বিষয়ে সচেতনতা সৃষ্টি কৰিব পাৰে।
- শিক্ষকে অশিক্ষিত অভিভাৱকসকল আৰু তেওঁলোকৰ পৰিয়ালৰ পৰিৱেশৰ সৈতে সম্পর্ক ৰাখিব লাগে। তেওঁ দুখীয়া অশিক্ষিত অভিভাৱকসকলক জনসংখ্যা নিয়ন্ত্রণ বা সৰু পৰিয়ালৰ ধাৰণা দিব পাৰে, যাৰ জৰিয়তে তেওঁলোকৰ ভৱিষ্যত সুৰক্ষিত হোৱাৰ লগতে উন্নত জীৱন ধাৰণ কৰিব পাৰে।
- শিক্ষকে সমাজৰ লোকক জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ সমস্যাবোৰৰ বিষয়ে অৱগত কৰাব পাৰে।

২ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ছাত্র-ছাত্রীসকলৰ মাজত জনসংখ্যাৰ সমস্যাৰ বিষয়ে সচেতনতা অনা আৰু উপযুক্ত মনোভাৱৰ সৃষ্টি কৰাৰ ক্ষেত্রত শিক্ষকে গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা গ্রহণ কৰিব লাগে। সেই কাৰণে শিক্ষকসকলে সমাজৰ প্রতি তেওঁলোকৰ দায়িত্ব আৰু কর্তব্য সম্পর্কে সচেতন হ'ব লাগে।

- শিক্ষক এগৰাকীয়ে নিজ অঞ্চলৰ জনসংখ্যাৰ সমস্যাৰ প্রতি সচেতন হ'ব লাগে।
- শিক্ষকে জনসংখ্যা নিয়ন্ত্রণ, HIV ৰ সম্পর্কে সজাগতা আদি বিষয়ে কার্যসূচী অনুষ্ঠিত তথা অংশগ্রহণ কৰিব লাগে।
- শিক্ষকে জনসংখ্যা বিস্ফোৰণৰ কুফলসমূহ, সৰু পৰিয়ালৰ গুৰুত্ব, মানুহৰ মৌলিক প্রয়োজনসমূহ, সু-স্বাস্থ্য আদিৰ বিষয়ে ছাত্র-ছাত্রীক সজাগ কৰিব লাগে।
- শ্রেণীকোঠাৰ পৰিৱেশত, তেওঁ দৃশ্য-শ্রাব্য সঁজুলিৰ মাধ্যমত ছাত্র-ছাত্রীক জনসংখ্যা শিক্ষা দিব পাৰে।
- পৰিয়ালৰ আকাৰত প্রভাৱ পেলোৱা মূল্যবোধ আৰু বিশ্বাসৰ প্রতি ছাত্র-ছাত্রীৰ মাজত সজাগতা সৃষ্টি কৰিব পাৰে।
- জনসংখ্যা বিস্ফোৰণৰ সাম্ভাব্য সমস্যাসমূহ যেনে দেশৰ অর্থনৈতিক বিকাশ, শিক্ষাৰ সমস্যা, খাদ্যৰ নাটনি, জীৱনৰ গুণমান, নিয়োগৰ সমস্যাৰ আদিৰ বিষয়ে সজাগতা আনিব লাগিব।
- শিক্ষকে জনসংখ্যাৰ গতিশীলতাৰ, পৰিয়ালৰ আকাৰ, মানুহৰ মৌলিক প্রয়োজন আৰু প্রাকৃতিক সম্পদৰ পর্যাপ্ত আদিৰ ওপৰত জৰীপকৰণ কৰিব পাৰে।
- শিক্ষকে অভিভাৱকসকলক শিক্ষানুষ্ঠানৰ বিভিন্ন উৎসৱযেনে— মানৱ অধিকাৰ দিৱস, পৰিৱেশ দিৱস, HIV / AIDS নিয়ন্ত্রণ কার্যসূচী ইত্যাদিৰ নিয়ন্ত্রণ কৰিব